

JALE PARLA • Babalar ve Oğullar

JALE PARLA 1945'te İstanbul'da doğdu. 1964'te Arnavutköy Amerikan Koleji'ni, 1968'de Robert Kolej'in Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü'nü bitirdi. 1978'de Harvard Üniversitesi'nden anadali İngiliz Edebiyatı, yandalları Fransız ve Alman Edebiyatları olmak üzere Karşılaştırmalı Edebiyat doktorası aldı. 1976-2000 yılları arasında Boğaziçi Üniversitesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü'nde öğretim üyeliği yaptı. Halen Bilgi Üniversitesi'nde Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü'nde öğretim üyeliği yapmakta olan Parla'nın *Efendilik, Şarkiyatçılık, Kölelik* (İletişim Yayınları, 1985), *Babalar ve Oğullar - Tanzimat Romanının Epistemolojik Temelleri* (İletişim Yayınları, 1990), *Kadınlar Dile Düşünce* (İletişim Yayınları, Sibel İrzık ile beraber, 2004), *Balkan Literatures in the Era of Nationalism* (Bilgi Üniversitesi Yayınları, Murat Belge ile beraber, 2008), *Türk Romanında Yazar ve Başkalaşım* (İletişim Yayınları, 2011), *Don Kişot - Yorum, Bağlam, Kuram* (İletişim Yayınları, 2017) ve *Orhan Pamuk'ta Yazıyla Kefaret* (YKY, 2018) adlı kitapları yayımlanmıştır.

İletişim Yayınları 118 • Edebiyat Eleştirisi 22

ISBN-13: 978-975-570-077-0

© 1990 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1-13. Baskı 1990-2018, İstanbul

14. Baskı 2022, İstanbul

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Nurgül Şimşek

DÜZELTİ Ahmet Abbas

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadag, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

JALE PARLA

Babalar ve Oğullar

Tanzimat Romanının
Epistemolojik Temelleri

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	7
I. BABASIZ EV.....	9
II. MUTLAK METİN.....	23
III. BABALAR.....	49
IV. OĞULLAR VE SÜFLİ LEZZETLER.....	75
V. GÜNEŞE UZANAN OĞUL.....	111
VI. METİNLER LABİRENTİNDE BİR SEVDA: SEVDA ARABASI.....	123
KAYNAKÇA.....	147

ÖNSÖZ

1980’de bir grup öğrencim araştırma konuları seçip seminerler yapmayı önerdiler. “Türk Romanının Doğuşu” konusunu belirlediğimizde bu gönüllü grubu Deniz Şengel, Nurdan Gürbilek, Sibel Kuvent, Barika Göncü, Bülent Somay ve Gürol Irzık oluşturuyorlardı. Deniz ve Barika iyi bir bibliyografya hazırladılar. Sibel ve Gürol, *Intibah* üzerine uzun, güzel bir inceleme yaptılar.

Onlar doktora çalışmalarını sürdürürken ben de projemi ze devam ettim. Murat Seçkin biriken ön malzemenin daktiloyla yazılmasına yardım ederken projenin adı “Tanzimat Romanında Mutlak Metin”di. Nüket Esen son kopyayı okurken kitabın başlığını buldum. Yaklaşık on yıldır bu projeye ilgi ve desteklerini esirgemeyen bu öğrencilerimin çoğu şimdi meslektaşım.

En büyük güçlüğü Osmanlıca metinlere ulaşmakta çektim. *Üss-i İnkılap* ve *Jön Türk*’ü babam yüksek sesle bana ve teybe okudu. Böyle çalışma, ne kadar zevkli olursa olsun, zaman açısından pek verimli olmadığı için bu yöntemi bıraktım. Osmanlıca metinleri yeni harflerle basan ya da kap-

samlı bir biçimde alıntulayan araştırmacılara borcum, yaptığım sık göndermelerden bellidir.

Taha Parla her zamanki yardım ve desteğini esirgemedi. Diğer çalışmalarımda olduğu gibi, bu çalışmama da son şeklini o verdi.

I

BABASIZ EV

Roman, Osmanlı kültürüne 19. yüzyılın son otuz yılında, 1870-1890 yılları arasında girdi. Roman kuramcılarına göre, romanın Batı'da ortaya çıkışı Batı'nın burjuvalaşmasıyla eş-zamanlıdır ve yeni bir ideolojinin (liberalizmin) ve yeni bir epistemolojinin (ampirik pozitivistizmin) temel ilkelerini yansıtır. Ayrıca, roman türünün, belki de bütün diğer türlerden daha fazla, döneminin ikonoklastik gerilimlerini taşıdığı kabul edilir. Ne var ki, yeni bir epistemolojiye yaslanmış olmakla birlikte kültürel değişim amaçlayan toplumsal süreçler içinde ortaya çıkan ve farklı bir düzeydeki gerilimleri ve anakronizmleri sergileyen başka bir roman türü, bu kuramsal incelemelere konu olmamıştır. O da yansıttığı toplumsal gerilimlere rağmen olanca gücüyle eski bir epistemolojiye bağlı olarak ortaya çıkan Türk romanıdır. Yalnız burada çok belirli bir dönemden, 1870-1890 yılları arasında yazılan ilk Türk romanlarının döneminden söz ediyoruz.

Bu dönemde, Ahmet Mithat Efendi'nin *Letaif-i Rivâyat* başlığı altında topladığı beş kitaptaki sekiz öykü ("Sû-i Zan; Esaret", "Gençlik; Teehhül", "Felsefe-i Zenan", "Gönül;